

زنان و اینترنت در هزاره سوم*

سردار سرلشکر دکتر سید رحیم صفوی**

از برگزار کنندگان این همایش علمی به خاطر سه مطلب تشکر می‌کنم. اول اینکه در این همایش یک ابتکار و خلاقیت جدید مشاهده می‌شود که می‌تواند در محیط علمی کشور ما و محیط منطقه‌ای تاثیر مثبت علمی و فرهنگی داشته باشد، این کار را قبلاً کسی شروع نکرده و این همایش آغاز کننده یک حرکت جدید با نگاه نقادانه به نقش مثبت و منفی اینترنت است.

دوم آنکه این کار جمعی با همکاری و همفکری دستگاههای مختلف انجام گرفته و باعث بالا رفتن ظرفیت «علمی» این همایش شده است.

من از استادان بزرگوار و اندیشمندان و پژوهشگران صمیمانه تشکر می‌کنم. همچنین از ۳۵ دستگاه مختلفی که در مدتی حدود یک سال، کار فشرده علمی انجام دادند، علی‌الخصوص خانمهای فرهیخته و اندیشمند و استادان محترم دانشگاهها

* در تاریخ ۱۳۸۵/۸/۸ توسط دفتر امور زنان سپاه با همکاری تعدادی از مراکز علمی برگزار شد.

** فرمانده کل سپاه پاسداران انقلاب اسلامی

و پژوهشگران جوان و نخبگان علمی از سایر دانشگاهها که در اینجا گرد هم آمده‌اند تشکر می‌کنم.

سوم استقبال زنان و مردان فرهیخته که با ارسال حدود ۳۵۰ مقاله برای این همایش و پذیرفته شدن ۷۴ مقاله و انتخاب ۲۴ مقاله برتر که ۱۷ مقاله آن در این همایش در طی دو روز ارائه می‌گردد که این ظرفیت مناسبی برای درک فرصتها و چالشها در زمینه اینترنت است.

از همین جا وارد بحث تخصصی خود در این همایش علمی می‌شوم.

اینترنت

بحث اینترنت را در دو محور می‌توان ارائه و تبیین کرد. اول بهره برداری از اینترنت، چه در زمینه کسب اطلاعات عمومی و اطلاع رسانی، چه در بخش تحقیقات و جستجوهای علمی و چه در انجام فعالیتهای کاری و خدمت رسانی در محیط اینترنتی یا کار از راه دور و چه در بخش تفریحات سالم و غیر سالم و سایر چیزهایی که شما می‌دانید.

واقعیت این است که موضوع اینترنت، یکی از بزرگ‌ترین رویدادهای زمان معاصر است. یعنی تغییرات بنیادی که در فن آوری اطلاعات و ارتباطات حاصل شده، که اساس آن را غربی‌ها بنیانگذاری کرده‌اند. و در کشورهای غربی، آمریکاییها از همه جلوتر هستند. اساساً محور اصلی آن انتقال فرهنگ، اندیشه و دیدگاههای خودشان، آن هم در آن واحد یا لحظه به لحظه به سراسر جهان و تبدیل جهان مجزا و تکه تکه شده به یک جهان یکپارچه و متناسب اهداف و منافع قدرتهای بزرگ در جهان سوم یا جهان اسلام است. این عصر را واقعاً عصر «ارتباطات کامل» در یک زمان حقیقی باید بدانیم، یعنی اندیشه‌ای که الان ممکن

است در ذهن یک متفکر غربی تراوش کند، در همان لحظه توان و قدرت انتشار در تمامی زوایای پنهان زندگی ملتها را پیدا می کند. این به مفهوم ارتباط کامل در زمان حقیقی است.

محور دوم بحث اینترنت و سرعت انتقال مطالب، به مفهوم ارتباط کامل در زمان حقیقی است. هیچ نظریه سیاسی، تئوری فرهنگی و هیچ ارزش نوظهوری بیان نمی شود مگر اینکه با فاصله کوتاهی از آن طرف دنیا به این طرف دنیا منتشر می شود. چه ارزشهای نوساخته، چه ایده های تازه متولد شده، چه اندیشه های تازه ای که در عرصه اندیشه های سیاسی- اقتصادی و اجتماعی بوجود می آید. مهم تر این است که حجم زیادی از اطلاعات با انتشار انبوه آنها در آن واحد در عصری که عصر یادگیری های سریع و تغییر الگوهاست، در جهان منتشر می شود. این عصر، عصر عدم فرصت برای ارائه واکنش است، آنقدر حجم این اطلاعات که در مقابل دیدگان محققان، روشنفکران و دانش پژوهان می گذرد زیاد است که کمتر محقق فرصت تحلیل همه داده های اطلاعات را پیدا می کند. فرصت ما برای تأمل تفکر و واکنش بسیار کوتاه است. به همین دلیل آنها می توانند با تولید دانش ناقص انسانها را تحت تأثیر خودشان قرار بدهند.

تأثیرگذاری در محیط اینترنت و تولید محتوا برای آن

به نظر می رسد مهم ترین رسالت شما دانشمندان، پژوهشگران، اندیشمندان و دانشگاهیان در این همایش، پرداختن به ابعاد مختلف و چگونگی تأثیرگذاری و تولید محتوا در محیط اینترنت است.

همانگونه که ما در سیاست خارجی جهان از انفعال در مقابل سیاست غرب خارج شدیم و سیاست فعال، پویا و منتقدانه را نسبت به سیاستهای یک جانبه گرایانه غربی‌ها اتخاذ کرده‌ایم، هم اکنون نیز می‌توانیم با ذخایر عظیم فرهنگی، علمی، معنوی، اسلامی و انسانی که در اختیار داریم، بشریت تشنه حقیقت و عدالت را مورد تبشیر و ترویج در این فضای مجازی اینترنتی قرار دهیم، چرا که آنها با همین سامانه‌های ارتباطات جهانی شروع به ترویج افکار و فرهنگ و اقتصاد خود و حفظ و هضم آنها در فرهنگ‌های ملی سایر کشورها کردند.

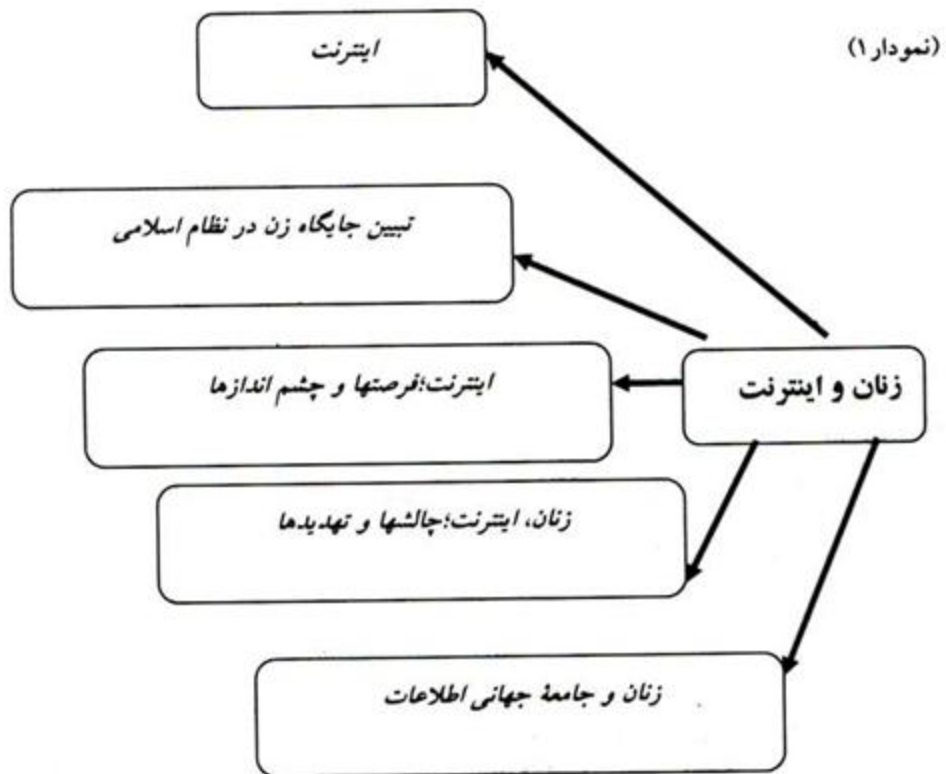
آنها به دنبال پیدا کردن بازار مصرف برای کالای غربی و ترویج الگوهای مصرف در کشورهای جهان سوم و کشورهای اسلامی هستند. آنها تبلیغ می‌کنند که شما می‌بایست این‌گونه فکر کنید، لوازم خانگی‌تان، نوع مدل لباسهایتان این‌گونه باشد، اخلاق اجتماعی، نوع غذاهایتان، نوع زندگی‌تان بهتر است تغییر کند. آنها در حقیقت برای سایر ملتها و کشورها، الگوی رفتاری، اخلاقی، ارزشی و علمی را به روش محققان و توسعه‌تعریف می‌کنند، ولیکن حقیقت آن است که جوامع غربی یعنی اروپا، آمریکا و آمریکای پیشرفته در بعد معنویت و اخلاق مشکل جدی پیدا کرده‌اند، آنها به حداکثر رفاه و مادیت دست یافته‌اند. همه چیز برای زندگی راحت و عمر طولانی فراهم شده است. ولیکن خلأیی که در جوامع غربی، خود غربی‌ها احساس می‌کنند، خلأ فضایل انسانی، اخلاقی، معنویت، عشق و محبت است. آنچه که فراهم نیست آخرت‌گرایی و خداست. صلاح و رستگاری در دنیا و آخرت است. ما از همین زاویه باید وارد شویم و تعامل مثبت برقرار کنیم. غربی‌ها بعد از دوره رنسانس، دین، خدا و اخلاق را از سیاست یعنی زندگی اجتماعی و مدیریت جامعه خود کنار گذاشتند. مادیت و دنیاگرایی را معیار پیشرفت خود قرار دادند و البته به آن رسیدند و هم اکنون دچار سرگردانی شده‌اند.

این خلاء ای است که اندیشمندان و فرهیختگان و مصلحان اسلامی و ایدئولوگ و فیلسوفان بزرگ، همچون آیت ا... جوادی آملی‌ها، حسن زاده آملی‌ها، رهبر بزرگ انقلاب و اندیشمندان مسلمان ما می‌توانند آن را پر کنند و به آنها نشان بدهند که راه سعادت دنیا و آخرت و کمال انسانها از مسیر فضایل اخلاقی، انسانی و ادیان الهی که آخرین و بهترین آنها اسلام ناب محمدی (ص)، یعنی اسلام قرآن و عترت است، می‌گذرد.

واقعیت آن است که زندگی حقیقی، حیات طیبه، حتی در اولین نهاد اجتماعی یعنی خانواده، پدر و مادر و فرزندان در جامعه بزرگ آمریکا جایش خالی است. یعنی نگاه جامعه به فلسفه خلقت انسان، مساوی بودن انسانها، نگاه به منجی بشریت جایش خالی است و سیاستمداران دچار یک حیرت اند. این چیزی است که ما در محیط جدید اینترنتی به عنوان صاحب اندیشه‌ای که نجات بخش دنیا و آخرت است می‌توانیم تبیین و تبلیغ کنیم.

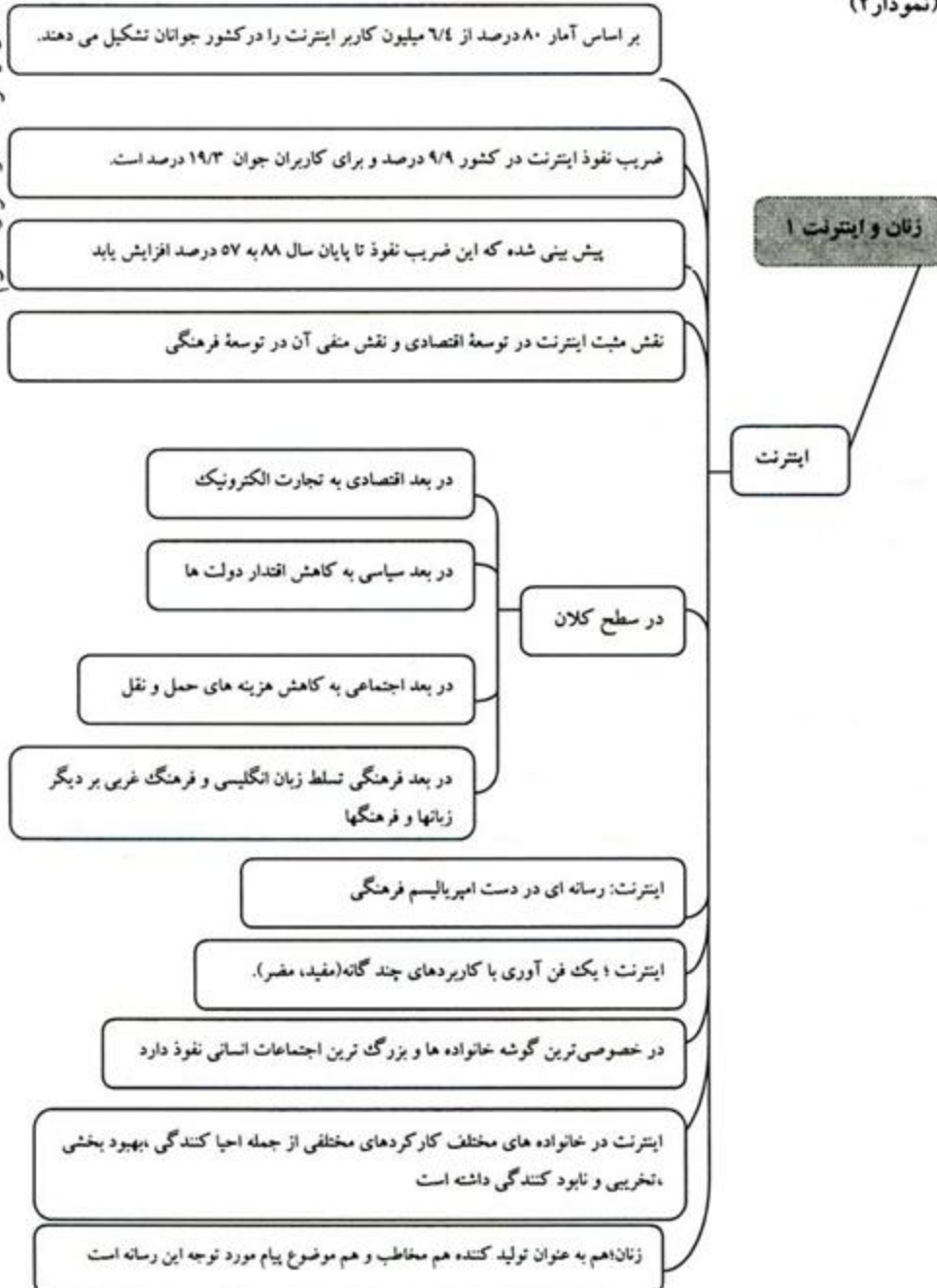
سوالی که درباره مردم عزیز خودمان، جوانان خودمان، مطرح می‌شود آن است که، با این وضعیت چگونه از این وسیله پیچیده بزرگ قرن باید بهره بگیریم که ضمن حفظ ارزشهای انسانی و اخلاقی و پیوندهای اجتماعی، فرهنگی، سیاسی بتوانیم جامعه بزرگ ۷۰ میلیونی درون کشور را از مزیت‌ها و فرصت‌ها و محاسن فناوری و ارتباطات و اطلاعات بهره‌مند سازیم و از تهدیدها و زیان‌های آن جلوگیری کنیم؟ من به صورت تیتروار و در قالب نمودار مطالب را خدمت شماعزیزان ارائه می‌دهم.

درباره موضوع این همایش که زنان و اینترنت است. من این موضوع را به پنج شاخه ۱- اینترنت، ۲- تبیین جایگاه زن در نظام اسلامی، ۳- اینترنت، فرصتها و چشم‌اندازها ۴- زنان، اینترنت و چالشها و تهدیدات ۵- زنان و جامعه جهانی اطلاعات تقسیم کرده‌ام.

(نمودار ۲)

زنان و اینترنت در هزاره سوم

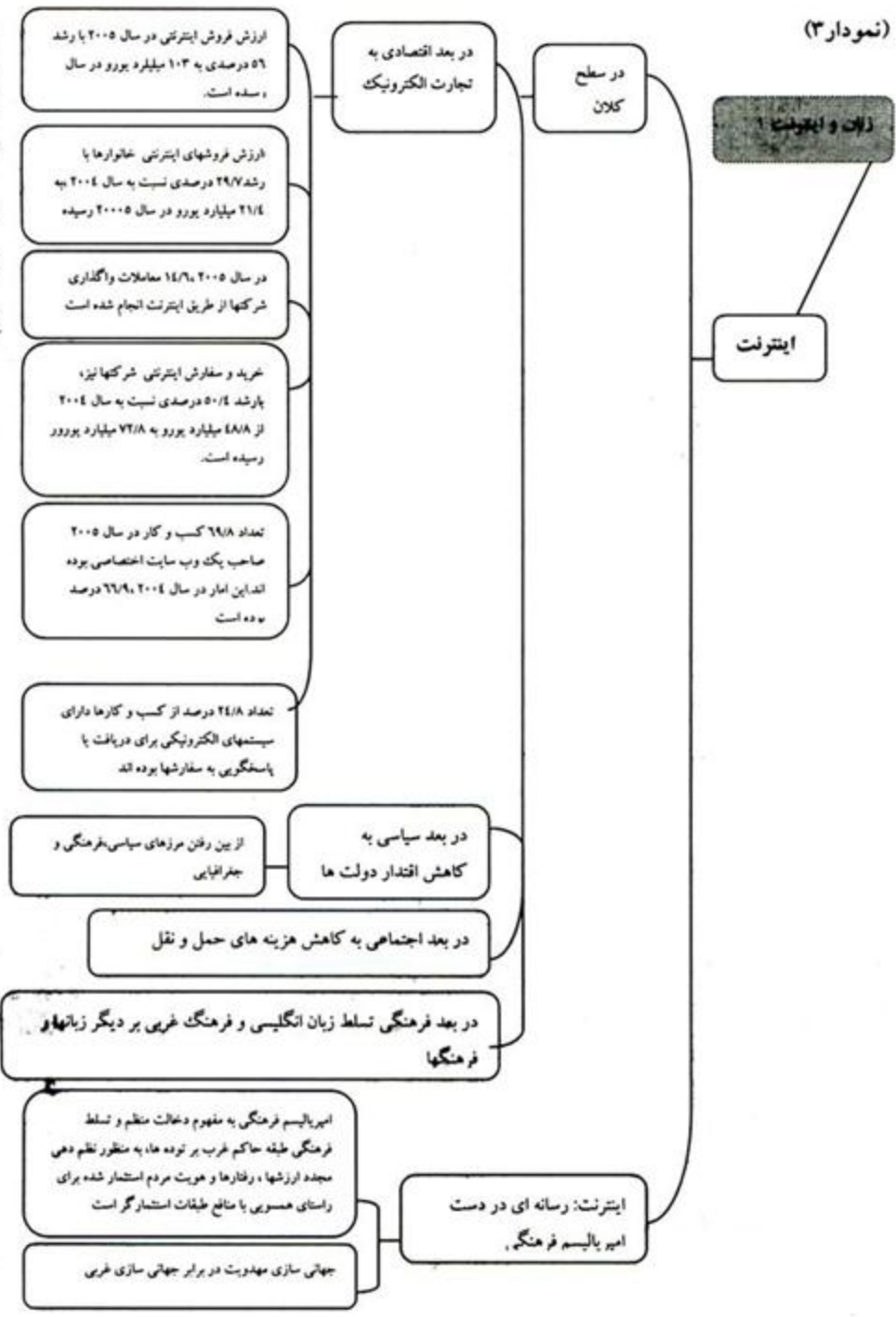

براساس آمار ۸۰٪ از ۶/۴ میلیون کاربر اینترنت را در کشورها جوانان تشکیل می‌دهند.

ضریب نفوذ اینترنت در کشور ما ۹/۹٪ و برای کاربران جوان ۱۹/۳٪ است. پیش‌بینی شده که این ضریب نفوذ در پایان سال ۸۸ یعنی در پایان برنامه چهار ساله پنجم به ۵۷٪ افزایش خواهد یافت. نقش مثبت اینترنت در توسعه اقتصادی و نقش منفی آن در توسعه فرهنگی. در سطح کلان، در بعد اقتصادی به تجارت الکترونیک در مقیاس جهانی باید پردازیم که ارزش فروش اینترنتی در سال ۲۰۰۵ با رشد ۵۶٪ درصدی به عددی حدود ۱۰۳ میلیارد یورو در سال رسیده است. ارزش فروش اینترنتی در خانوارها با رشد ۲۹/۸٪ نسبت به سال ۲۰۰۴ به ۲۱/۴ میلیارد یورو در سال ۲۰۰۵ رسیده است. در سال ۲۰۰۵، ۱۴/۶ درصد معاملات و اگذاری شرکتها از طریق اینترنت انجام شد.

خرید سفارش اینترنتی شرکتها با رشد ۵۰٪ نسبت به سال ۲۰۰۴ از ۴۸۸ میلیارد یورو به ۷۲۸ میلیارد یورو رسیده، تعداد ۶۹۸ کسب و کار (صنف تجاری) در سال ۲۰۰۵ صاحب یک وب سایت اقتصادی بوده اند. این آمار در سال ۲۰۰۴، ۶۶/۹ درصد بوده و ۲۴۸ درصد از کسب و کارهای دارای سیستم الکترونیکی برای دریافت و پاسخگویی به سفارشها بوده است. اگر همین روش را ادامه بدهند در بعد سیاسی به کاهش اقتدار دولت‌ها منجر می‌شود منظور من از بین رفتن مرزهای سیاسی، فرهنگی و جغرافیایی کشورهاست.

در بعد اجتماعی به کاهش هزینه‌های حمل و نقل منجر شده، که مثبت است. در بعد فرهنگی سبب تسلط زبان انگلیسی و فرهنگ غربی بر دیگر زبانها و فرهنگها شده است.

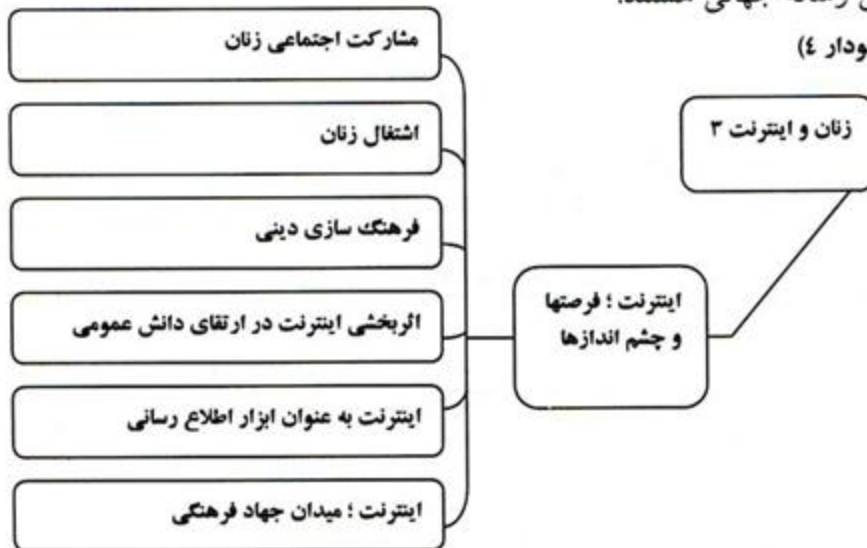
اینترنت رسانه‌ای است در اختیار امپریالیسم فرهنگی، مفهوم امپریالیسم فرهنگی دخالت منظم و تسلط فرهنگی طبقه حاکم غرب بر توده‌ها به منظور نظم دهی مجدد ارزشها، رفتارها و نهادها و تقویت مردم استثمار شده برای همسویی با منافع طبقات استثمارگر است. در مقابل جهانی سازی غرب، جهانی سازی تفکر مهدویت و آمادگی جهان برای ظهور حضرت وظیفه ماست. بالاخره ما مسلمانها و خصوصاً شیعیان به بحث مهدویت اعتقاد داریم.

اینترنت یک فن آوری با کارکردهای چندگانه است. هم می‌تواند مفید باشد و هم مضر. در خصوصی‌ترین خلوت خانواده‌ها و مهم‌ترین اجتماعات می‌تواند نفوذ داشته باشد.

اینترنت در خانواده‌های مختلف کارکردهای مختلفی دارد از جمله کارکرد احیا کنندگی، بهبود بخشی یا کارکرد تخریبی و نابودکنندگی.

زنان هم به عنوان تولید کننده و هم مخاطب و هم موضوع پیام، مورد توجه این رسانه جهانی هستند.

(نمودار ۴)

تبیین جایگاه زنان در نظام اسلامی در اینترنت

اگر موضوع بعدی را تبیین جایگاه زن در نظام اسلامی، ترویج ارزشهای دینی و اخلاقی عنوان کنیم، زن به عنوان محور خانواده و نقش او در دینداری و رستگاری مرد، مطرح می‌شود. این جمله معروف حضرت امام که «ازدامن زن، مرد به معراج می‌رود» و نقش زن در تربیت فرزندان و ساختن آینده جامعه، و حفظ کیان خانواده، حضور او در جامعه چه با مشارکت سیاسی، اجتماعی و فرهنگی، اشتغال‌زایی چه با مشارکت در امور اقتصادی، عدم پیروی از الگوی شکست خورده غرب مورد نظر است.

اینترنت، فرصتها و چشم اندازها، مشارکت اجتماعی زنان

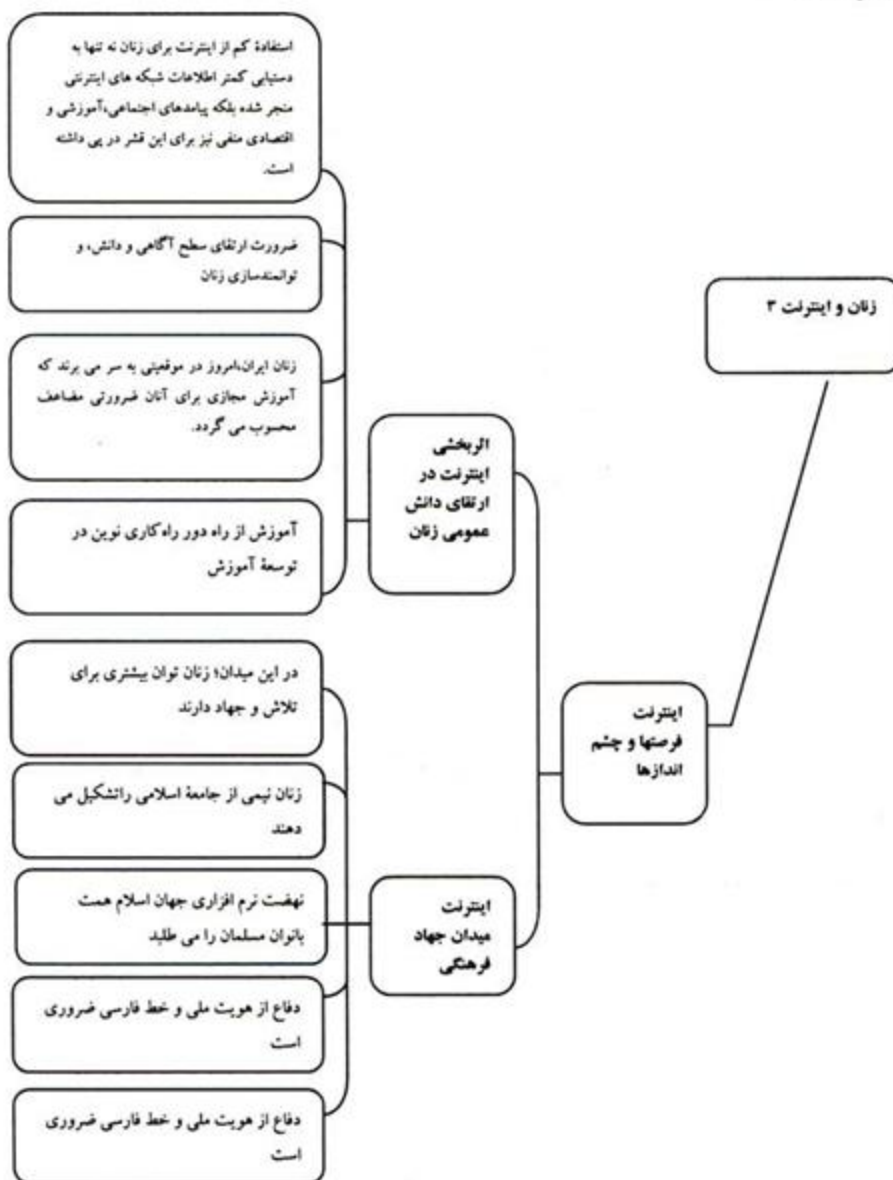
زمینه‌های تازه‌ای را برای مشارکت بیشتر و بهره‌گیری جدی از قدرت تفکر ابداع و خلاقیت زنان اندیشمند کشور ما فراهم کرده است. اینترنت میدانی برای توسعه فعالیت‌های اجتماعی زنان است. امکان گسترش فعالیت‌های اجتماعی، بین المللی زنان از طریق اینترنت، توسعه فن آوری اطلاعات ارتباطات در جهان، باعث ایجاد مشاغل جدید شده است. حضور جدی زنان ما در فعالیت‌های اقتصادی، کسب و کار همراه با روند تکاملی اشتغال اینترنتی، بسیار حائز اهمیت است. نقش فن آوری اطلاعات در اشتغال زایی و مشارکت اجتماعی زنان کاملاً مؤثر است. کاربرد اینترنت در فرهنگ سازی دینی و اخلاقی در کشورهای اسلامی می‌تواند یکی از تولیدات بزرگ اینترنتی کشور ما باشد. اینترنت و کاربرد آن در فرهنگ سازی دینی در سطح جهان مد نظر است.

اثر بخشی اینترنت در ارتقای دانش عمومی زنان

درباره اثر بخشی اینترنت در ارتقای دانش عمومی زنان، باید گفت استفاده کم از اینترنت برای زنان نه تنها به دستیابی کمتر اطلاعات شبکه های اینترنتی منجر شده است بلکه پیامدهای اجتماعی، آموزشی و اقتصادی منفی را نیز برای این قشر در پی ضرورت ارتقای سطح آگاهی، دانش و توانمندسازی زنان یک ضرورت واقعی و یک نیاز حقیقی است. زنان ایران، امروزه در موقعیتی بسر می‌برند که آموزش مجازی برای آنها ضرورتی مضاعف محسوب می‌شود. آموزش از راه دور، یکی از راه‌کارهای نوین در توسعه آموزش برای زنان حتی در سطح روستاهاست، اما اینترنت به عنوان ابزار اطلاع رسانی در حوزه زنان یک منبع خبری فوق العاده ضروری با اخبار الکترونیکی مربوطه به آنان است. تاکنون در هیچ زمانی بشر برای بقا، تا این حد به قدرت انطباق و تخیل نیاز نداشته.

در مورد اینترنت و میدان جهاد فرهنگی باید گفت که در این میدان زنان توان بیشتری برای تلاش و جهاد دارند.

(نمودار ۶)

زنان نیمی از جامعه اسلامی را تشکیل می دهند. نهضت نرم افزاری جهان اسلام می تواند با همت زنان اندیشمند و دانشمند ایرانی توسعه زیادی پیدا کند. دفاع از هویت ملی و خط فارسی و زبان ایرانی یک ضرورت است. به همت اندیشمندان، زنان و مردان دانشمند، و بخصوص جوانان دانشمندان برای تأثیر گذاری اینترنت می توانیم طرح نویی در اندازیم.

نقض حقوق زنان در اینترنت

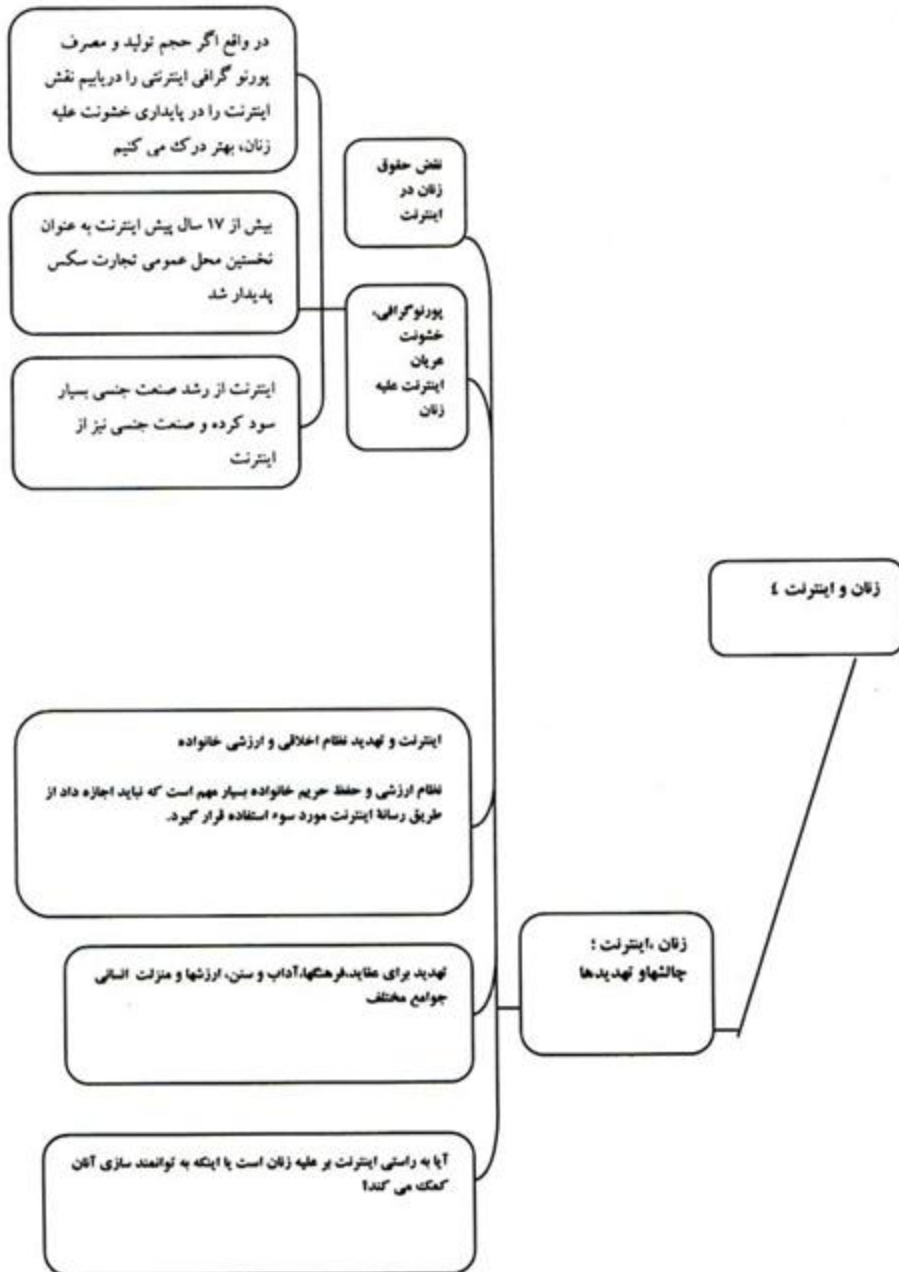
درباره چالشها و تهدیدات، نقض حقوق زنان در اینترنت، پورنوگرافی، خشونت عریان، اینترنت علیه زنان مدنظر است. در واقع اگر حجم تولید و مصرف پورنوگرافی اینترنتی را دریابیم نقش اینترنت را در پایداری خشونت علیه زنان بهتر درک می کنیم. البته این موضوع بیشتر در غرب مطرح بوده و تا اندازه ای هم به ایران سرایت کرده است. بیش از ۱۷ سال پیش اینترنت به عنوان نخستین محل عمومی تجارت سکس پدیدار شد. اینترنت از رشد صنعت، جنسی بسیار سود کرده و صنعت جنسی نیز از اینترنت استفاده کرده است.

اینترنت و تهدید نظام اخلاقی و ارزشی خانواده

نظام ارزشی و حفظ حریم خانواده بسیار مهم است مخصوصاً برای کشورهای اسلامی که نباید اجازه داد از طریق رسانه اینترنت مورد سوء استفاده قرار گیرد.

(نمودار V)

زنان و اینترنت در هزاره سوم

اینترنت تهدیدی برای عقاید و فرهنگها و آداب و سنن و ارزشها و منزلت انسانی جوامع مختلف

آیا به راستی اینترنت بر علیه زنان است یا اینکه به توانمند سازی زنان کمک می‌کند. این سؤال مهمی است؟

زنان بانی اختراع مکانیزمهای مهم و صنعتهای بی‌شماری مثل ماشینهای دوزندگی و چمن زن برقی، ماشین چاپ و دستگاههای بافندگی نساجی بودند. در زمان جنگ در ارتش آمریکا برنامه نویسی که کاردفتی اضافی محسوب می‌شد به زنان واگذار شده بود.

در سراسر جهان زنان بسیار کمتر از مردان به اینترنت دسترسی دارند، ولی تفاوت عمده‌ای که اینترنت با فضاهای دیگر و تکنولوژی‌های دیگر دارد، مجازی بودن آن است.

جامعه اینترنتی امکان این را می‌دهد تا زنان از خانه‌های خودشان در جامعه سهم باشند.

توسعه اینترنت و E-mail این امکان را به N.G.O¹ها داده تا بتوانند در حوزه عمل انسانها تأثیر خودشان را بر جهان گسترش دهند. زنان به عنوان نیمی از جمعیت هر جامعه به طور مناسبی در دنیای فن آوری و اطلاعات حضور ندارند.

¹-NGO: سازمانهای غیر دولتی

(نمودار ۸)

شکاف دیجیتالی چیست؟

شکاف دیجیتالی به این معناست که از نظر فیزیکی و اجتماعی تفاوت عمیقی در زمینه دسترسی به کامپیوتر و اینترنت وجود دارد. شکاف دیجیتالی جنسیت نمودی از نابرابری در جامعه اطلاعاتی است. در آمریکا میزان کاربران مرد را ۶۸٪ و در مقابل آن کاربران زن را ۶۶٪ اعلام کردند.

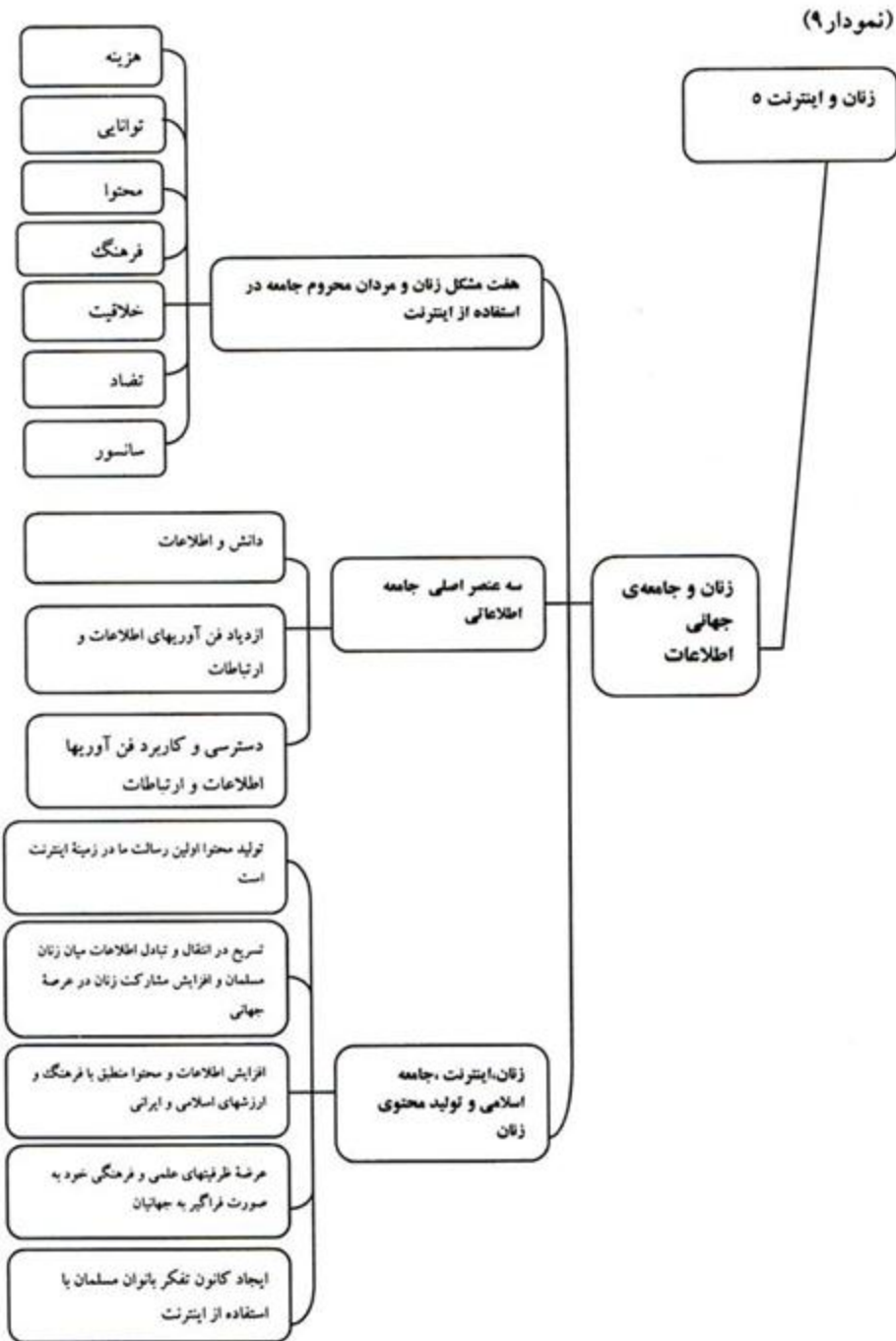
اما از آنجا که در آمریکا جمعیت زنان بیشتر از مردان است اکثریت کاربران را زنان تشکیل می‌دهند. فن آوری اطلاعات و ارتباطات اشکال جدیدی از ارتباطات را بوجود می‌آورد که می‌تواند زنان را به تغییر اجتماعی که در آن محصورند، قادر سازد.

هفت مشکلی که زنان و مردان محروم جامعه، در استفاده از اینترنت دارند عبارتند از: ۱- هزینه‌های ارتباطی، ۲- توانایی‌های علمی، ۳- محتوا، ۴- خلاقیت، ۵- فرهنگ، ۶- تضاد و ۷- سانسور.

سه عنصر اصلی جامعه اطلاعاتی، دانش و اطلاعات، تولید دانش ارتباطات، ازدیاد فن آوری‌های اطلاعاتی ارتباطات، دسترسی و کاربرد فن آوری اطلاعات و ارتباطات است.

زنان، اینترنت، جامعه اسلامی و تولید محتوایی برای زنان

تولید محتوا اولین رسالت ما در زمینه اینترنت است. در این مورد به چند نکته باید توجه داشت: ۱- تسریع در انتقال و تبادل اطلاعات میان زنان مسلمان ۲- افزایش مشارکت زنان در عرصه جهانی، ۳- افزایش اطلاعات با محتوای منطبق بر فرهنگ و ارزشهای اسلامی و ایرانی، ۴- عرضه ظرفیتهای علمی و فرهنگی خود بصورت فراگیر به جهانیان علی‌الخصوص جهان اسلام و جهان سوم.

ایجاد کانون تفکر بانوان مسلمان با استفاده از اینترنت

ما با استفاده از همین ابزار جهانی با تولید محتوا، با استفاده از همین فن آوری که آنها بنیانگذاری کردند می توانیم ارزشهای انسانی و فکر خودمان و آنچه را که به خیر و صلاح جامعه بشری است ترویج کنیم. ما می خواهیم بشریت به صلح و صفا، به عدالت اجتماعی در مقیاس جهانی برسد. این نهایت فلسفه و اندیشه اسلامی ما مسلمانها با تفکر شیعی است. ما می خواهیم جهان را به سمت صلح و عدالت اجتماعی و آماده سازی برای مصلح جهانی پیش ببریم.

این کار را دانشجویان و عزیزانی که در خانواده و در خانه خودشان هستند ولی صاحب اندیشه اند با یک خط تلفن و یک شبکه اینترنت می توانند انجام دهند. به نظر من جهان غرب در مقابل حجم اندیشه و بینش بالای ما که هم سعادت دنیا و هم آخرت را برای بشریت نوید می دهد، تسلیم خواهد شد. به نظر من این ارتباطات و شبکه اینترنت و فن آوری اطلاعات می تواند یکی از بزرگترین ابزارهایی باشد که با آن ملت ها، و به خصوص ملت های اسلامی در مقابله با فرهنگ غرب به میدان آیند.

برای شما عزیزان توفیق الهی و پیشرفت روزافزون را آرزو می کنم.